

ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

Գազիկ Հարությունյան

Հողվածում ցույց է տրված, որ ներկայիս համակարգային ճգնաժամի հետևանքով ազատական հայեցակարգերը կորցնում են իրենց մենատիրական դիրքերը: Իրենց հերթին՝ հանրությունների մրցունակությունը և ազգային անվտանգության մակարդակը պայմանավորվում են բազմազաղափարախոսական համակարգ ձևավորելու ունակությամբ, որում համաչափ ներկայացված են ունիվերսալ և ազգային-պահպանողական գաղափարախոսությունները: Համաձայն ներկայացված տեսակետի, ազգային-պահպանողական գաղափարախոսությունը կարելի է նույնացնել տվյալ հանրության տեղեկատվական անվտանգության հասկացության հետ: Այդ համատեքստում առանձնահատուկ պետք է կարևորել գաղափարախոսական բնույթի կրիտիկական ենթակառուցվածքների սահմանումը և պահպանումը:

Արդի ճգնաժամը երբեմն ներկայացվում է որպես զուտ ֆինանսավարկային ոլորտում կատարված սխալների հետևանք: Սակայն նման մեկնաբանումը պարզունակ է, և տնտեսական խնդիրներն ընդամենը գործընթացների պատճառահետևանքային համալիրի մասն են հանդիսանում: Մասնավորապես, բազմաբևեռ աշխարհակարգի կայացումը վկայում է ոչ միայն քաղաքական և տնտեսական ոլորտներում ամերիկյան մենատիրության ավարտի մասին: Տոտալիտար միտումներ ձեռք բերած ազատական գաղափարախոսությունը, որի վրա է հենված սպառողական հասարակության արժեքային համակարգը, այսօր նույնպես կորցնում է գերակայող դիրքերը (*տե՛ս, օրինակ, [1]*): Դա նշանակում է, որ փոփոխություններն ընթանում են առաջին հերթին հանրային գիտակցությունում և հոգեբանությունում, այսինքն՝ գաղափարախոսական ոլորտում նույնպես հաստատվում են նոր տիպի, յուրովի՝ բազմաբևեռ, մոտեցումներ: Նման հայեցակարգային զարգացումներն ընդհանրացնում են ազգային անվտանգության և գաղափարախոսական համակարգերը:

1. Բազմազաղափարախոսության ձևավորում

Ինչպես հայտնի է, այսօր արևմտյան (հատկապես՝ ամերիկյան) հանրությանը բնորոշ ազատականության հիմնադրույթները և դրանց հետ միասնություն կազմող տնտեսվարման ձևերը զիջում են իրենց մենատիրական դիրքերը: Դրա մասնավոր վկայություններն են պետության դերակատարման և միջամտության զգալի աճը շուկայի կարգավորման խնդիրներում, որի արտահայտություններն են սնանկացած խոշորագույն կորպորացիաների ազգայնացումը, մասնավոր ընկերություններին պետական խոշոր սուբսիդիաների տրամադրումը և այլն: Հատկանշական է, որ տնտեսագիտական հանրությունն այսօր սկսել է վերընթերցել Կարլ Մարքսի կարծես թե մոռացության մատնված «Կապիտալը», որը մի շարք երկրներում վերահրատարակվել է աննախադեպ մեծ տպաքանակներով: Կան բոլոր հիմքերը փաստելու, որ արդի զարգացումների թելադրանքով ավանդաբար ազատական համարվող երկրներում ընթանում է սոցիալիստական գաղափարների լեգիտիմացում:

Միննույն ժամանակ, ստեղծված իրավիճակը տարբերվում է նախորդ դարի 90-ականներին կատարվածից, երբ գաղափարախոսական ճգնաժամը՝ որպես առաջնային գործոն, հանգեցրեց խորհրդային համակարգի փլուզմանը: Այն տարիներին փորձ կատարվեց «օրենքից դուրս» հայտարարել սոցիալիստական-կոմունիստական գաղափարները, սակայն ներկայիս գաղափարախոսական վերազնահատումները չեն ենթադրում մոռացության մատնել ազատականության դասականներին: Այսօր խնդիրները լուծելու համար կիրառվում է ցանկացած գաղափարական-տնտեսական մոդել կամ մեթոդ, միայն թե այն արդյունավետ լինի: Այլ խոսքերով՝ գործում է հետևյալ հանրահայտ սկզբունքը. «հիմնախնդիրները լուծելու համար լավ են բոլոր մեթոդները, բացի վատերից»:

Արդյունքում՝ ձևավորվում են «բազմազաղափարախոսական» հանրություններ [2], որտեղ որոշակի բաժնեմասերով գործում են ինչպես ունիվերսալ սոցիալիստական և ազատական¹, այնպես էլ ազգային-քաղաքակրթական ու պահպանողական պատկերացումները: Նկատենք նաև, որ ունիվերսալ գաղափարախոսությունները նույնպես որոշակի էվոլյուցիա են ապրել և կորցրել են նախկինի իրենց միանշանակ, առարկում չընդունող դիրքորոշումները² (դա հատկապես բնորոշ էր, օրինակ, տոտալիտար-կոմունիստական կամ վուլգար-ազատական կոնցեպտներին): Ի լրումն, 90-ականներից, այսպես կոչված

¹ Անշուշտ, ենթադրվում է, որ ունիվերսալ համարվող այդ ուղղությունները ներառում են տվյալ հանրությանը բնորոշ ազգային-քաղաքակրթական առանձնահատկություններ:

² Գաղափարախոսություն եզրին, որը եվրոպական ավանդույթում շրջանառության մեջ դրեց Անտուան Դեստյուտ դը Տրասին («Элементы идеологии», 1801), առայսօր տրվել են բազմաթիվ, հաճախ միմյանց փոխլրացնող սահմանումներ: Նման իրադրությունը բարդ և էվոլյուցիա ապրող հասկացությունների պարագայում բնականոն է, և այս հոդվածում, կախված շարադրանքի ենթատեքստից, համապատասխանաբար կօգտագործենք այս կամ այն հասկացության տարբեր սահմանումները:

պոստմոդեռնիզմի համատեքստում, ընթանում են տարբեր գաղափարախոսությունների յուրահատուկ խաչաձևումներ: Օրինակ, Մեծ Բրիտանիայում «նեոլեյբորիստները» ներկայացնում են «լիբերալ-սոցիալիստական» ուղղությունը [3]: Ջորջ Բուշ-կրտսերի վարչակազմում կարևոր դերակատարում ստացան «նեոկոնսերվատորները», որոնց գաղափարական ակունքներում, համաձայն որոշ հետազոտողների, նշմարվում են «տրոցկիստական» մոտեցումներ և այլն: Որպես հետևանք՝ աճում է տարբեր աշխարհայացքների համատեղելիությունը, ձևավորվում է բազմակուսակցային, բայց ընդհանրականի ձգտող գաղափարախոսական դաշտ¹: Գաղափարական նման ձևաչափը մեծացնում և, գլխավորը, բազմակողմանի է դարձնում տվյալ հանրության հայեցակարգային ռեսուրսները, ինչը թույլ է տալիս առավել ադեկվատ արձագանքել մարտահրավերներին և ի շահ օգտագործել անբարենպաստ իրավիճակները: Ակնհայտ է, որ կազմակերպման նման տեխնոլոգիաներ կիրառող հանրությունն էապես բարձրացնում է հնարավորություններն աշխարհաքաղաքականության, աշխարհատնտեսության և այլ ոլորտներում:

2. Գաղափարախոսություն և ազգային անվտանգություն

Փորձենք համառոտակի և սխեմատիկ համեմատել ու գնահատել որոշ հանրությունների ազգային անվտանգության² (ԱԱ) համակարգի արդյունավետությունը՝ կախված այդ հանրությունների գաղափարախոսական դաշտի բնութագրից:

Անգլո-ամերիկյան տեխնոլոգիաներ. Վերոնշյալի համատեքստում ամենաարդյունավետը, թերևս, պետք է համարել Մեծ Բրիտանիայի փորձը, որը ներդրվել է նաև մնացյալ անգլիախոս երկրներում: Այդ երկրների հանրություններին բնորոշ է գաղափարախոսական լայնախոհություն. կոնսերվատիվ (ազգային-պահպանողական) և լեյբորիստական (սոցիալիստական ուղղվածություն) գաղափարների կրողները մշակել են միմյանց փոխլրացնող մեխանիզմներ և համատեղ են գործում ազատական գաղափարախոսական դաշտում (վերջինս, ինչպես հայտնի է, նույնպես հարազատ է անգլոսաքսոնյան հոգեկերտվածքին): Այս գործոնով է, որ պետք է պայմանավորել բրիտանական կայսրության³ ռազմավարական խոշոր ձեռքբերումները և այն փաստը, որ վերջին մի քանի հարյուր տարում այդ քաղաքակրթությունը կարողանում է պահպանել համաշխարհային առաջատարի կարգավիճակը:

¹ Նման գործընթացները, ըստ մեզ, «պոստմոդեռնիստական» դարաշրջանին հատուկ ամենաթողության դրսևորում չեն, և դրանք պետք է դիտարկել որպես լավ մշակված քաղաքական տեխնոլոգիաների կիրառում:

² Պետք է հաշվի առնել, որ այս հասկացությունը ներառում է ոչ միայն գուտ պաշտպանական, այլև էքսպանսիվ իրագործելու գործառնությունները:

³ Հնդունված է համարել, որ Միացյալ Նահանգները Բրիտանական կայսրության իրավահաջորդն ու ժառանգորդն է:

Հատկանշական է, որ ԱՄՆ-ը, փոխառելով բրիտանականից քաղաքական տրամաբանությունը, իր պատմական զարգացման յուրահատկության պատճառով, անտեսել է սոցիալիստական թեքում ունեցող քաղաքական ուժի կարևորությունը: Արդյունքում՝ Միացյալ Նահանգներում ազատականության և սպառողականության ծայրահեղ կուլտիվացիան լուրջ խնդիրներ է առաջացրել, որի հետևանքով էլ այդ տերությունը սկսել է զիջել համաշխարհային առաջատարի դիրքերը: Գաղափարախոսական թերացումների առկայությունը կարծես թե ընկալվել է ամերիկյան ընտրանու կողմից, և դրանով պետք է պայմանավորել ամերիկյան հանրությունում ընթացող սոցիալիստական հիմնադրությունների լեգիտիմացումը և ընդհանուր զսպվածության մեխանիզմների առաջացումը (*տե՛ս, օրինակ, [4]*):

Մայրցամաքային Եվրոպա. Հատկանշական է, որ անգլո-ամերիկյան գաղափարախոսական միտումները զգալիորեն տարբերվում են այդ ոլորտում եվրոպական երկրներում առկա իրողություններից: Մայրցամաքային Եվրոպայում ավանդաբար առկա են զարգացած ունիվերսալ (ազատական և ձախ) ուղղությունները (*տե՛ս, օրինակ, [5]*), սակայն դեռևս բացակայում են, հասկանալի պատճառներով, համաեվրոպական ազգային-պահպանողական մոտեցումները: Ավելին, եվրոպական երկրների ազգայնական կուսակցությունները հաճախ հանդես են գալիս ԵՄ ինտեգրացիոն նախագծերի դեմ: Այդ հանգամանքով է պայմանավորված, որ ԵՄ-ը, ունենալով գրեթե նույնքան տնտեսական ներուժ, որքան ԱՄՆ-ը, ռազմական հզորության և աշխարհաքաղաքական ազդեցության համատեքստում աղեկվատ չէ իր այդ ներուժին:

Բարեփոխումներ ըստ Դեն Սյաոպինի. Գաղափարախոսական տեսանկյունից հատուկ ուշադրության է արժանի «չինական հրաշքի» երևույթը: Ընդամենը երկու տասնամյակ առաջ Չինաստանը խրված էր բազմաթիվ և տարաբնույթ հիմնախնդիրների մեջ: Նման իրավիճակ էր նաև միազաղափարախոսական ԽՍՀՄ-ում, որը չկարողացավ աղեկվատ լինել մարտահրավերներին և փլուզվեց: Իրադրությունը Չինաստանում կտրուկ փոխվեց նախորդ դարի վերջին, երբ Դեն Սյաոպինի բարեփոխումների շնորհիվ ձևավորվեց բազմազաղափարախոսական դաշտ, ուր գործում են ոչ միայն սոցիալիստական¹, այլև ազգային-պահպանողական (կոնֆուցիոնիստական) և ազատական կոնցեպտները: Այսօր ՉԺՀ-ն հիմնավորված հավակնում է ստանձնելու գլոբալ առաջատարի դերը, իսկ նրա արագ հզորացման օրինակը վկայում է գաղափարախոսական տեխնոլոգիաների արդյունավետության մասին:

¹ Հարկ է նշել, որ սոցիալիստական բնույթի գաղափարախոսության հիմունքները Չինաստանում ձևավորվել են ոչ թե 19–20-րդ դարերում (ինչպես դա տեղի է ունեցել Արևմտյան Եվրոպայում և Ռուսաստանում), այլ մ.թ.ա. 5-րդ դարում: Այդ ուսմունքի հեղինակն է փիլիսոփա և մտածող Մո Յզին (*տե՛ս, օրինակ, [6]*):

Գաղափարախոսական հեղափոխություններ Ռուսաստանում. Ազգայնական և ազատական գաղափարներ կրողների հետ միասին՝ ռուսական հանրության մի զգալի հատվածի հոգեկերտվածքին հարագատ են սոցիալիստական պատկերացումները (այս վերջինի ազգային-գաղափարական հենքն ընդունված է համարել ռուսական գյուղական համայնքների ավանդական կացութաձևը): Հայտնի է, որ ռուսաստանյան իրականությունում գաղափարական հակասությունները հանգեցրել են հեղափոխությունների (1917թ.՝ սոցիալիստական, 1991թ.՝ ազատական), դրանցից բխող բացասական հետևանքներով և որևէ մեկ տեսանկյունի գերակայության արհեստական հաստատումով: Արդյունքում՝ համաշխարհային առաջատար լինելու նախապայմաններ և հավակնություններ ունեցող Ռուսաստանը վերջին հարյուրամյակում պարբերաբար հայտնվում է դժվար կացություններում: Ելնելով այդ նկատառումներից՝ ներկայիս ռուսաստանյան իշխանությունները փորձում են ինչ-որ կերպ համատեղել տարբեր գաղափարական հոսանքները: Բոլոր պարագաներում պետք է փաստել, որ գաղափարախոսական ոլորտի անբարենպաստ իրողություններն էական ազդեցություն են թողել ռուսական-սլավոնական աշխարհի զարգացման վրա:

Իսլամ և ազատականություն. Իսլամական աշխարհի ներկայիս ընդհանրական իրավիճակը զգալիորեն պայմանավորված է գաղափարախոսական դաշտում կրոնական պահպանողականության գերակայությամբ: Հատկանշական է, որ այն երկրները, որոնք կարողացել են համատեղել կրոնական ավանդականությունը (որը պարունակում է, մասնավորապես, նաև սոցիալական արդարության վերաբերյալ որոշակի պատկերացումներ) և ազատական ու զուտ ազգային մտեցումները, էապես բարելավել են իրենց կարգավիճակը միջազգային հանրությունում: Նման պետությունների շարքում, Մյանմայի և Ինդոնեզիայի կողքին, առանձնահատուկ ուշադրության է արժանի Իրանը, որտեղ կարծես թե հաջողվել է բավարար չափով ինտեգրել արմատական իսլամը, իրանական ազգային-քաղաքակրթական ավանդույթները և ժողովրդավարական ազատականության տարրերը: Արդյունքում՝ Իրանը վերածվել է տարածաշրջանային առաջատարի և ամենադինամիկ և համակողմանի զարգացող երկրներից մեկն է միջազգային ասպարեզում: Նկատենք, որ իսլամական երկրների անբավարար մրցունակության պատճառը երբեմն համարվում է մտավոր (ինտելեկտուալ) ռեսուրսների որոշակի պակասը: Հատկանշական է, որ Իրանը սեփական հրթիռով տիեզերք է բաց թողել արբանյակ, իսկ նանոտեխնոլոգիաների ոլորտում այսօր իրանցի գիտնականներին արվող հղումները գրավում են աշխարհում 25-րդ տեղը, և այդ առումով Իրանը միակ իսլամական երկիրն է (*տե՛ս, օրինակ, [7]*):

3. Ազգային գաղափարախոսություն և տեղեկատվական անվտանգություն

Վերոնշյալից հետևում է, որ գաղափարախոսական դաշտի համաչափությունը կանխորոշում է հանրության ազգային ռազմավարության արդյունավետությունը: Պատահական չէ, որ համաձայն արդի հասարակագիտական պատկերացումների, գաղափարախոսությունը սահմանվում է որպես «հրահանգների համալիր, որն ապահովում է գործընթացների ամենաարդյունավետ ռեժիմը և փոխկապակցվածությունը»¹: Դինամիզմ պարունակող Վյաչեսլավ Յանկոյի այս ձևակերպումը, ըստ ամենայնի, սահմանում է նաև ազգային անվտանգության համար: Այսինքն՝ արդի իրողություններում պետության և հանրության կողմից ձևավորված ընդհանրական գաղափարախոսության և *ԱԱ* նպատակներն ու հիմնախնդիրները, այդ նպատակներին հասնելու և այդ հիմնախնդիրները լուծելու մեթոդները, փաստորեն, միաձուլված են:

Ինչպես գաղափարախոսական, այնպես էլ *ԱԱ* ոլորտում համակարգի արդյունավետությունը ենթադրում է մարդկային կենսագործունեության գրեթե բոլոր բնագավառների փոխկապակցություն: Այդ համատեքստում հատկանշական է *ԱԱ* կարևորագույն բաղադրիչ հանդիսացող տեղեկատվական անվտանգությունը (*SU*), որը ներառում է հանրության մտավոր և հոգևոր ոլորտում ընթացող գործառնությունները, անմիջականորեն առնչվում է ընդհանրական գաղափարախոսության մաս կազմող ազգային-պահպանողական գաղափարախոսության հետ:

Տեղեկատվական անվտանգության և ազգային-պահպանողական գաղափարախոսության միասնականությունը. Համաձայն դասական ձևակերպման, մտավոր-հոգևոր գործընթացների և պատկերացումների ոլորտն ընդգրկող ազգային-պահպանողական գաղափարախոսությունն այն տեսակետների և ազգային արժեքների համակարգն է, որում գիտակցվում ու գնահատվում է մարդկանց վերաբերմունքը միմյանց և իրականության նկատմամբ: Իր հերթին՝ գաղափարախոսությունն իրական գործոն կարելի է համարել միայն այն պարագայում, երբ այն վերածվում է հանրային գիտակցության բաղադրամասի, իսկ դա հնարավոր է իրագործել միայն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների (լայն մեկնաբանելով այս եզրը և դրա տակ չհասկանալով միայն պարզունակ քարոզչությունը) միջոցներով: Այլ խոսքերով՝ ազգային գաղափարախոսությունը, վերջինիս անհրաժեշտության գիտակցման դեպքում, պետք է հանդիսանա տեղեկատվական դաշտի առաջնային և հիմնական բաղադրամասը: Այստեղից հետևում է, որ տեղեկատվական-հոգեբանական (ոչ տեխնիկական) անվտանգության հիմնական խնդիրներ են.

¹ Янко В.А., <http://yanko.lib.ru>

- Ազգային-պահպանողական գաղափարախոսության ներդրումը ներքին տեղեկատվական դաշտում:
- Այդ գաղափարախոսության հիմնադրույթների պաշտպանությունը արտաքին և ներքին խեղաթյուրումներից:
- Ազգային շահերի համատեքստում գաղափարական կոնցեպտների տարածումը արտաքին տեղեկատվական դաշտում:

Այսպիսով, եթե հանրության ընդհանրական գաղափարախոսությունը և *ԱԱ* ընդհանրական հիմնադրույթները համընկնում են, ապա գաղափարախոսության ազգային-պահպանողական բաղադրիչն իր հերթին անմիջականորեն կապակցված է *SU* (ոչ տեխնիկական) հիմնախնդիրների հետ, և այդ երկու հասկացությունների գործառույթները համընկնում են: Այսինքն՝ այդ հասկացությունները միասնաբար նույնպես կարելի է սահմանել որպես հրահանգների համալիր, որն ապահովում է տեղեկատվական գործընթացների (այս եզրի լայն մեկնաբանության պարագայում) ամենաարդյունավետ ռեժիմն ու փոխկապակցվածությունը:

SU բովանդակային հատվածում «կրիտիկական ենթակառուցվածքների» առկայությունը և դրանց պաշտպանության անհրաժեշտությունը. Որոշ առաջատար պետություններում (հատկապես՝ Միացյալ Նահանգներում) տեղեկատվական ոլորտի տեխնիկական հատվածի առաջնահերթ խնդիր է համարվում, այսպես կոչված, կրիտիկական ենթակառուցվածքների՝ կառավարման, կոմունիկացիոն-տեղեկատվական, էներգա- և ջրամատակարարման, ոստիկանական-փրկարարական, ֆինանսական և այլ համակարգերի, տեղեկատվական համակարգերի անվտանգության ապահովումը: Կարծում ենք, որ նման «կրիտիկական ենթակառուցվածքները» բնորոշ են և խիստ կարևոր նաև *SU* բովանդակային, այսինքն՝ գաղափարախոսության ազգային-պահպանողական հատվածի համար. պատահական չէ, որ ամերիկյան փորձագետները *ԱԱ* հիմնական խնդիրն են համարում ազգային արժեքների պաշտպանությունը: Գործնական հարթությունում դա նշանակում է, որ ազգային արժեքային համակարգում պետք է ընտրվեն և հատուկ պաշտպանության առարկա դարձվեն այն հիմնադրույթները, որոնց խեղաթյուրումը կարող է հանգեցնել ազգային բարոյալքման և կազմալուծման:

Մինևույն ժամանակ, այս ամենից հետևում է, որ լիարժեք *SU* համակարգի ձևավորումն անհնար է առանց համապատասխան գաղափարական հիմնադրույթների առկայության: Սակայն դա չի նշանակում, որ *SU* համակարգի ձևավորումը պետք է իրագործվի միայն այդ հիմնադրույթների հստակեցումից հետո: Ինչպես արդեն նշել ենք վերը, տեղեկատվական անվտանգությունը, փաստորեն, նույնացվում է ազգային-պահպանողական գաղափարախոսու-

թյան հետ, և *SU* հայեցակարգային մշակումները պետք է որ նպաստեն գաղափարախոսական համալիր մոտեցումների ձևավորմանը: Մասնավորապես, նույն *SU* կոնցեպտներից պետք է որոշել և առանձնացնել կրիտիկական նշանակություն ունեցող հիմնադրույթները:

Հուլիս, 2009թ.

Աղբյուրներ և գրականություն

1. *Олег Вахинский*, Homo ecomoticus должен умереть, Эксперт, #17-18, с. 56, 2009.
2. *Գաղիկ Տեր-Հարությունյան*, Բազմազաղափարախոսական հանրությունների ձևավորումը, Հանրապետական, #11, էջ 1, 2008:
3. *Алексей Громыко*, Конец идеологии или контуры новой «большой идеи»? http://www.ieras.ru/gromyko_ar5.htm; *Алексей Громыко*, “Третий путь” – что дальше?, Современная Европа, выпуск 2, 2006, с. 62; *Носов М.Г.*, Глобальные аспекты трансатлантических отношений, Современная Европа, выпуск 2, 2006, с. 31.
4. *Чез Фримен*, Быть скромнее, Россия в глобальной политике, т. 7, #2, с. 60, 2009.
5. *Борис Кагарлицкий*, Политология революции, Москва, Алгоритм, 2007.
6. *Титаренко М.П.*, Древнекитайский философ Мо – Ди, его школа и учение, Изд-во “Наука”, М-ва, 1985.
7. *Елена Шварц*, Иранский парадокс. Станет ли Исламская Республика сильным игроком XXI века?, Политический класс, #52, 2009.

ИДЕОЛОГИЯ И ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

Гагик Арутюнян

Резюме

Из сравнительного анализа следует, что наиболее конкурентоспособными оказываются те общества – представители различных цивилизаций, которые обладают ресурсами для формирования полиидеологических систем, в которых гармонично представлены как универсальные (либерального и социалистического толка), так и национально-консервативные концепты. Представляется, что подобная полиидеологическая система по своему динамическому содержанию практически совпадает с понятием национальной безопасности (НБ). Вместе с тем важнейшая составляющая НБ – контентный сегмент информационной безопасности (ИБ) – по своей сути адекватна национально-консервативным представлениям данного общества. Это обстоятельство подсказывает, что в системе ИБ следует выделять те важнейшие «критические инфраструктуры», которые определяют безопасность системы в целом.